

Kettőscsillagok

Aránylag szépszámú észlelés érkezett be a február–áprilisi időszakban. Köszönöm az észlelést beküldőknek munkájukat, és remélem, a most leközölt észlelési ajánlatban is találnak kedvükre való kettősöket. Az észlelői tevékenységnek nem kedvezett az időjárás sem, amely eléggé változatos volt, sok borultsággal és nyugtalan levegővel. Remélhetőleg a sok szép nyári este kedvezni fog az észleléseknek.

07256+2030 STF 1083 Gem

Berente Béla (25,0 Y): 187x: Szép standard eltérő fényességű kettős kékesfehér csillagokkal. PA 50 fok.

Molnár Zoltán (20,0 T): 100x: Nagyon szép, eltérő színű, könnyen bontott páros. A főcsillag világos sárga, a kísérő világos narancssárga. PA 50 fok.

Papp Sándor (24,4 T): 70x-esnél már jól látszik a kettősség, eltérő, standard pár. 133x: Citromsárgás főcsillag mellett fakóssárga a halvány társ. 199x: PA= 50 fok.

Tóth Zoltán (50,8 T): 273x: Könnyen bontható kékesfehér csillagok alkotta kettős nem messze az Eszkimó-ködtől. Szögtávolságuk 8" körüli, a fél magnitúdóval gyérből fényű kísérő PA=50°-ra van.

07333+3251 BU 22 Gem

Berente Béla (25,0 Y): 120x: Halvány, nagy fényességeltérésű standard pár. A főcsillag narancssárga színű. PA 150 fok.

Molnár Zoltán (20,0 T): 100x: Az eltérő fényesség nehezebbé teszi a megfigyelést, de az aránylag nagy távolság könnyebben észrevehetővé teszi a kísérőt. A főcsillag narancssárga. PA 140.

Papp Sándor (24,4 T): 178x: Meglepő, de hármas csillagként látszik. A: aranyssárga, AB: Standard, de erősen eltérőek. 199x: PA 155 fok. AC: Nyílt és eltérő (C: kb. 9,5^m). PA 105 fok.

Észlelő	Észl.	Műszer
Berente Béla	3	25,0 Y
Berkó Ernő	389	35,5 T
Ladányi Tamás	6	25,0 C
Molnár Zoltán RO	4	20,0 T
Papp Sándor	8	24,4 T
Tóth Zoltán	5	50,8 T

07444+2423 STT 179 κ Gem

Berente Béla (25,0 Y): 187x: Igen nagy fényességeltérésű standard kettős. A főcsillag aranyssárga, a társa kékesfehér színű. PA 240°.

Molnár Zoltán (20,0 T): 100x: A nagy fényességkülönbség miatt elég nehéz észrevenni a diffrakciós tüskék között, ahonnan időnként előbukkan. PA 250 fok.

Papp Sándor (24,4 T): 178x: Standard, de erősen eltérő pár. Napsárga és sárgás-fehér tagokkal. PA: 245–250 fok.

Tóth Zoltán (50,8 T): 273x: Szép, nagyon eltérő pár. A DM=4 és a telehold ellenére is könnyű, mivel mélyssárga főcsillaga 4^m fényes. Társa PA 250°-ra látható 9"-re.

Berente Béla

A szemünknek higyjünk!

avagy a FOX 209 WLY 17-té válása

Idősebb embereknél gyakori, hogy életük egy-egy érdekes epizódját lépten-nyomon elmesélik; én is már biztosan említettem írásaiban valahol kettősészlelési tevékenységem első ilyen emlékezetes esetét a STF 400-ról, amely a Camelopardalis csillagképben található. 1982 novemberében már nem voltam kezdő kettősészlelő, és többé-kevésbé program szerint végeztem a megfigyeléseket. Kettőscsillag-katalógusok abban az időben

nem nagyon voltak amatőr kézen: én a Bajai Csillagvizsgálóból kaptam kölcsön az Atlas Coeli katalógusát, amelynek kettősrészét dia anyagra reprodukáltam.

Ez a lista nem amatőr célokra készült, így a benne szereplő objektumok egy része reménytelen eset volt. A fenti párt 20 cm-es Newtonommal 220-szoros nagyítással vettem célba, és bizony a „bontja PA 270 felé?” feljegyzés két kérdőjele abból a szempontból érthető, hogy az 1958-as mérés szerint a komponensek szögtávolsága 0,6" lett volna.

Tanácsért fordultam Papp Sándor barátomhoz, aki postafordultával a BCH (Burham's Celestial Handbook) alapján az 1962-re vonatkozó 0,7"/254 fok paramétereket küldte meg. Ez már közelebb állt a távcsőben látottakhoz, de a megfigyelést mégsem merem beküldeni az Albireóhoz, Szentmártoni Bélának...

Abban az időben az amatőrök körében a standard szoros pár a Lyra kétszer kettőse volt (az ϵ^{1-2} Lyrae); a Berente–Papp–Vaskúti észlelőrtársaság 1"-en belüli észlelései – házi készítésű tükrökkel illetve távcsövekkel! – nyilvános kételkedés tárgyát képezték bizonyos körökben... A STF 400-ról azóta tudjuk, hogy főpárja binary rendszer, így a paraméterek változása egyértelmű.

Ezen kis kitérő után térjünk át a címbeli trió történetére!

Berkó Ernő barátom 2000 júniusában már szorgalmasan gyarapította az általa megfigyelt kettőscsillagok számát: ekkor éppen a Hercules csillagképben kereste fel a távcső- és észlelőpróbáló párok mellett a nagy többség számára érdektelen, de legalábbis messze elkertült rendszereket. A Lewis-lajstromban 17-es sorszámot viselő pár az előző, míg a harmadik komponenssel az utóbbi kategóriába sorolható. Lássuk Ernő feljegyzését!

„2000.06.11. 20 T. Nappal homályos hőség, este a Holdon csak ritkán kiélesedő kép. Kettősökre sem volt túl jó a nyugodtság, de türelemmel ki lehetett várni szép pillanokat. Az erősödő holdfény miatt egyre több halvány kettősről kell lemondani. Újból a 20 T-vel észleltem, csak a rend kedvéért

megjegyezve, hogy ezen a távcsövön nincsen kereső. S=7–8, T=3+Hold. 21:40–00:25 között észleltem. A hőmérséklet 21→19 °C.” (Az este utolsó észlelése:) „L17 Her 158x: (AB) Sárgásfehér, kissé eltérő, szoros, halvány pár. PA 290.”

FOX 209 ? (C) Laza, hasonló fehér csillag követi PA 120 felé, kb. 11,5^m fényes, szűk 1 ívpercre. Az adatok nem stimmelnek, kontroll kell.”

„2000.06.12. 35,5 T, L 17, FOX 209 Her, 420x: (AB) A tegnap látottakat tudom csak megerősíteni. (AC) Van egy távoli, 11^m-s körüli csillag PA 210 felé, de ez kb. 3'-re van és fényesebb az általam PA 120 felé lejegyzett (most is szépen látszó) társ.”

A dolog akkor ennyiben maradt; a magyarázatra 2008-ig kellett várni. A frissített WDS verziót letöltve és elemezve beigazolódott, hogy hibák mindig az ember alkotta katalógusokban vannak, nem az égbolton. Kiderült, hogy a FOX 209 szerinti csillagpár létezik, de NyÉNy-i irányban, egy fokkal távolabb, a J 753 rendszer AC párjaként. Az L 17 Ernő által észlelt kísérőjét is katalogizálták WLY 17 számon. (A 17-es sorszám egyezése csak véletlen.)

A WLY névkód gazdája, E.O. Wiley az USA egyik kansasi egyetemén professzor, szakmája szerint biológus. A Remote Astronomical Society Observatórium (Mayhill, Új-Mexikó) Takahashi Mewlon 300 Dall–Kirkham Cassegrain-reflektorával végez Berkó Ernőéhez nagyon hasonló kettősméréseket annyiban, hogy objektumait szintén a USNO-WDS elhanyagolt kettősei listájából válogatja, és a mérési eredményeket a Journal of Double Star Observations-ban teszi közzé, onnan kerülnek a WDS-be. Az L17 rendszert 2006 nyarán észlelte, és a 2007. nyári számban jelent meg. A WDS-be válogatásnál egy korábbi, 2000-es mérést is találtak a szerkesztők.

Vaskúti György

Az MCSE Kettőscsillag Szakcsoport honlapja: <http://kettosok.mcse.hu/>